

Téli halál

Varga Zoltán

A mikor az eröművész nehézkesen nyögve föltápázkodott a havas járdáról, első gondolata az volt, hogy visszamegy a kocsmába, ahonnan kidobták, és szétút az ott lévők között, pozdorjává zúz mindent, s megmutatja a hitvány társaságnak, hogy ő nem akárki, vele nem lehet csak úgy egyszerűen elbánni. Kidobták, kidobták, kidobták — visszhangzott alkoholtól átítatott agyában az elszenvedett vereség megaláztatásának mérge. — Vele bántak el így? Vele, az egykori súlyemelő bajnokkal, a későbbi világhírű eröművésszel, akinek mutaványait valaha ezek lesték visszafojtott lélegzettel, csodálkozástól tágra meredt szemmel, jutalmazták kitörő tapsviharral; vele, akiért egykori híres cirkuszok versengtek, hogy velük kössön szerződést? Most pedig ez a bamba, málészájú népség nem akarta elhinni mindazt, amit magáról mesélt, kötekédtek, gúnyolódtak vele, felingerelték. Nem akarták elhinni, hogy bejárta a nagyvilágot, Párizsban is járt, Londonban. Rómában, New Yorkban, meg mindenütt. Kétkedni mertek a szavában. Ezek, akik semmit sem láttak a világból, némelyikük talán nem is járt a város határán túl. Fülében még ott csengetek az egyik tejfeles szájú siheder szavai: „Nem voltál te eröművész soha, öreg. Álmodtad te azt. Mese az egész.” Szentelenül vigyorgott hozzá, kacsintott és oldalba bökte társát. Látszott rajtuk, hogy szándékosan fel akarják dühíteni, ki akarják hozni a sodrából, s amikor rendre akarta tanítani őket, az egész kocsmá összefogott ellene, gáncsot vetettek neki, és kilökték az ajtón. Csakhogy ő nem mondta még ki az utolsó szót, ezt nem hagyhatja megtorolatlanul, visszamegy és ...

Néhány másodpercig szédülten és ingatagon állt a ritkán hulló hópelyheket sodró jeges északi szélben. Ez kissé lehűtötte harci kedvét, valamennyire elfújta indulatait, melyeket egy ideig még mesterségesen igyekezett életben tartani magában, hogy legyen bátorsága szembe szállni a túlerővel. Azután úgy gondolta, elég, ha egy követ vág az ajtóhoz és bezúzza az üvegtáblát, körül is nézett, de nem volt éppen kódarab a közelben, erre legyintett, ernyedten, szomorúan. Minek?

Lassan megindult. Az idült alkoholisták viszonylag biztonságos, rutinos tántorgásával haladt. Amikor kikerült a széles fénynyalázból, mely a kocsmá üvegajtaján át vetődött ki az utcára, s belefúrta magát a vaksötétbe, igyekezett a fal mellett maradni, amely biztonságot nyújtott, készen arra, hogy bármikor meg lehessen kapaszkodni benne, vagy neki lehessen támaszkodni. A járda csúszós volt, vigyáznia kellett, a talaj minduntalan ki akart csúszni a lába alól. Háta mögött egyre inkább elhalkult a kocsmá ricsaja, a hangos borízű beszélgetés fozslányai, az időnként nekikeseredő óbégatás, a nyekergő harmonika hangja. Az utcán a szél vonítása volt az úr, amely a fák csupasz ágai között süvített. A havazás erősödött. Az előbb még csak ritkán szállingózva hullott, csak itt-ott érte egy-egy hópely az arcát, gyengén simogatva, most azonban már egyre sűrűbben estek a pelyhek, a szél által hajtva, keményen, szürösen a képébe vágódtak, meg hátul a nyakába estek, kellemetlenül csiklandozták, majd utóbb elolvadva, jeges patakként végigfolytak a hátán. Kesztyűtlen keze meggémberegett a hidegtől, a napvilágnál bizonyára kékespiros színben játszana.

... Holnap előkeresi a régi, elsárgult újságlapokat, amelyeken róla írnak, meg a fényképeket, és elviszi őket a kocsmába. Az érmeit is elviszi, melyeket még mint súlyemelő bajnok nyert fiatalkorában. Bebizonyítja, hogy igaz, amit mondott, hogy követ törtek kalapáccsal a fején, kavicsokat zúzott szét az öklével, vastag láncokat tépett, vasrudakat hajlított. Akkor szóljanak valamit, ha tudnak, akkor jártassák a szájukat. Majd akkor meglátják, milyen ember volt ő valaha, ki volt ő tulajdonképpen. Bár meg sem érdemlik, hogy megtudják. Nem érdemlik meg, hogy szóba álljon, foglalkozzon velük, arra sem érdemesek, hogy gondoljon rájuk. Minek is mesél nekik? Minek is törődik velük? A koszosok. Mit bánja ő, mit gondolnak róla. Úgyis tudja magáról, kicsoda, úgyis tudja. Legjobb egyszerűen nevetni rajtuk. Haha, nevetni, persze, nevetni...

Mikor a sarokra ért, és a fal biztonságot nyújtó folytonossága megszűnt, egyszerre úgy érezte, súlyos feladat előtt áll, talányra mered, nem tudja, merre menjen. Bár itt egy utcai lámpa égett, amelynek fénye különössé, kísértetiesé, nem e világból valóvá tette a kavargó hópelyhek képét, melyeknek tánca néha sajátos, még ki sem alakuló és máris szertefoszló képeket látszott formálni, ez nem sokat segíthetett rajta. A sűrű hófüggöny miatt úgyszólván semmit sem lehetett látni. Az, hogy nem tudja az utat, nem izgatta túlságosan, az ilyesmi nem volt újdonság számára, máskor is történt már vele hasonló eset. A bosszúság, amelylyel a tényállást tudomásul vette, ismerős volt előtte.

Néhány percig tanácstalanul állt, ormóttan, elnehezült, zsákszerűen elformátlanodott alakja imbolygott a lámpafényben. Szitkozódva, tekin-

getett jobbra-balra, szeretett volna kérdezősködni, de egy árva lélek sem mutatkozott az utcán, aztán váratlanul tudni vélte, merre kell mennie, sőt csodálkozott előbbi bizonytalanságán. Az irány, amerre elindult, a lehető legtermészetesebbnek látszott. Most meglehetősen gyorsan járt, a hátszél segítette, vitte, toltta magával, minden hópehely lökött, taszított rajta egy parányit, a hóáradat sodorta, mintha hullámozó folyó árja volna, amellyel ha akarna sem tudna szembefordulni. Hazaviszi a szél meg a hó. Haza, haza...

Az áthatolhatatlan sötétségben semmit sem látott, ösztönének láthatatlanul tapogató csápjaira volt utalva. Az egyetlen, amiről ezekben a percekben tudomást vett, a hideg szél volt, mely átfújtt vékony, szakadozott öltözetén, melyet jóformán csak a likacsaiiban felhalmozódott ragadós szenny tartott össze, s egészen átítatta, valósággal birtokba vette testét. Semmi egyebet nem kívánt, mint minél előbb felmelegedni.

Otthon, így, ahogy van, ruhástól fog végigdőlni az ágyon, cipőstől, pizskosan. Nem vetkőzik le. Minek? Így szokta ezt ő, mindenestől hanyatt veti magát az ágyon, öt perc múlva már alszik is. Ha az asszonynak nem tetszik, tegyen róla. Ha piszszenni mer, akkor kuss! Vén szipirtó. Otthon ő azt tesz, amit akar, különben szedheti a sátorfáját és mehet. Nem is igazi felesége, akkor rúgja ki, amikor akarja. Okos ember volt ő mindig, nem nőszült meg soha. Világjáró ember volt, hol ide ment, hol oda, egyszer itt kötött szerződést, máskor ott, nem is ért rá ilyesmire. Az volt ám az élet, haha, micsoda élet! Még ha ott a kocsmában nem is hiszik el neki. Vagy talán csak úgy tettek, mintha nem hinnék, hogy bosszantsák. Bánja is ő, mit hisznek, mit nem. Tegyenek, amit akarnak.

A talaj váratlanul, orvul, minden bejelentés nélkül tűnt el a lába alól, valami mélységbe bukott, melyről már és közben tudta, csak árok lehet. Szája és füle tele lett hóval, puhasága csökkentette az ütés erejét.

Mikor megmozdult, hogy valahogy kilkecmeregjen az árokból, váratlanul éles fájdalom hasított a bokájába, és arra kényszerítette, hogy néhány percig mozdulatlan maradjon. Várta, hogy elüljön a lüktető fájdalom, de az egy újabb mozdulatra ismét és az előbbinél sokkal nagyobb erővel jelentkezett. Ismerős, ijesztően ismerős volt ez a fájdalom, egyszer már érezte, amikor hét-nyolc évvel ezelőtt lábára ejtette a súlyt, és összezúzta lábfejét. Pontosan ilyen fájdalom volt, pontosan ilyen...

Néhány kísérlet után úgy találta, nem képes egyedül kikászolódni az árokból. Most szinte teljesen józannak érezte magát, a szél kizavarta agyából a mámort, s így semmi sem akadályozta abban, hogy a maga valóságában fogja fel a helyzetet. Egészen világos volt előtte, mit jelent hófúvásban az árokban feküdni. Hátára fordult, felült, és rekedten segítségért kezdett kiáltozni, a süket éjszakából azonban semmi válasz nem érkezett, az utca továbbra is teljesen kihalt volt, a jajongó szél nem engedte messze eljutni hangját, a számtalan kavargó hópehely pedig megfojtotta, szétszórta, mintegy felaprította kiáltását, elvette hangjának erejét. A házak némák és sötétek voltak körülötte, lakóik

valahol az álom legfenekén lehettek. A szabályos időközökben megismélt kiáltások szüneteiben azonban, amikor pattanásig feszült figyelemmel várazkodott, néha mégis emberi hangokat vélt hallani, de ezek nem erősödtek és nem kerültek közelebb hozzá. Maga is rájött, hogy mindez csak képzelődés, érzékeinek csalóka játéka. Az egyedüllet, a tehetetlen magárahagyatottság dermesztő érzése egyre inkább karmaiba ragadta, néha percekre úgy rémlett, hogy körülötte nincsenek is házak, valami kietlen, ember nem járta vidékre vetődött, ahol semmi sincs, csak hó és szél. Egész testében reszketett, szíve hevesen dobogott, valósággal dörömbölt belülről a mellkasán, s közben nem tudta, mindez a félelem vagy a hideg miatt van-e így. Az egész valóját átítató terület hatására egy gyermekkori élmény kelt életre benne: Talán tizenkét éves lehetett, mikor egyszer egymagában a folyóparton járt, ha jól emlékszik, szép kora tavaszi délután volt. A vízállás igen magas volt, a szennyes-zavaros hullámok mindenfélét sodortak magukkal, fadarabokat, ágakat, tuskókat, kisebb-nagyobb gerendákat — valahol talán árvíz lehetett. A part közelében egy gerenda feküdt a vízben, ez nem úszott a többivel, egyik végével valahogy beékelődött, megakadt a part egy kiugró részében. Rámászott, óvatosan ment rajta, ki, egészen a vízbe mélyen benyúló végére — próbára akarta tenni bátorságát. A víz erősen ringatta a gerendát, s ő váratlanul lecsúszott róla. Úszni nem tudott, kétségbeesetten kapaszkodott a gerendába, amely azonban az esés pillanatában erősebben elmozdult, s az ár magával ragadta. A víz jéghideg volt, ugyanolyan hideg, mint most a hó meg a szél, ő pedig segítségért kiáltozott, ugyanúgy, mint most. Akkor sem volt senki a közelben. Nem emlékszik, mennyi ideig és milyen messzire vitte magával az ár sodrától elragadott gerenda, neki azonban örökkévalóságnak rémlett, míg végül is egyik vége egy vízből kimeredő cölöpbe ütődött, úgyhogy a gerenda megfordult rövidebb tengelye körül a víz színén, s az a vége, amelybe kapaszkodott, váratlanul a part közelébe került, és ő egyszerre szilárd talajt érzett a lába alatt. Ez az élmény olyan elevenséggel támadt fel benne, hogy szinte a maga fizikai valóságában élte át újra. Úgy érezte, most is szegény, védtelen, segítségre szoruló gyermek, akit csak a véletlen menthet meg.

Ennek ellenére igyekezett összeszedni magát, világosan látta, hogy nem számíthat segítségre, bárhogy is, ki kell másznia az árokból, azután majdcsak hazavánszorog valahogy. Megpróbált ültében csúszni, kezével és épen maradt lábával tolta magát előre lassan az árok havas fenekén, törött lábát óvatosan tette mindig odébb, fogai közben csikorogtak a fájdalomtól, szeméből minduntalan kibuggyantak a könnyek, halkán nyögdecselt. Úgy sejtette, hogy előtte néhány méternyire az árokparton egy fának kell lennie — ha elérné és megkapaszkodhatna benne, segítségével kivonszolhatná magát az árokból.

Keze közben véletlenül a kabátzsebéhez ért, és valami lapos, négy-szögletes tárgyat tapintott ki. Váratlan öröm járta át, úgy üdvözölte a kis lapos, pálinkával töltött üveget, mintha az volna a segítség, amelyre vár. Az ám, az üveg, melyet mindjárt az elején, kocsmába érkezése után töltetett meg, hogy hazavigye, legyen az asszonyoknak is, mert ő is szereti, hiába álszenteskedik, éppúgy iszik, mint ő. Iszákos, vén lotyó . . .

No, mindegy. Az a fő, hogy itt az üveg, az életmentő kis üveg, melytől új erőre kap, és nem érzi úgy a fájdalmat. Hogy is feledkezhetett el róla? Összeszedi ő magát mindjárt, nem adja fel egykönnyen a harcot. Csak átmelegedjen egy kissé.

Gémberedett, érzéketlenné vált kezével lecsavarta a valamikori orvosságosüveg fedelét, és egy hajtásra majd a felét kiitta. A testében szétáradó szesz hazug melege azonban megfosztotta attól a képességétől, hogy realisan mérje fel helyzetét, és letorkolta előbb még harcra kész életöszönét, a hazatérés megszűnt kívánatos és hön óhajtott valami lenni a szemében, teljesen fölöslegesnek és értelmetlennek látszott, sőt a gondolat egyenesen undorítótnak tűnt fel neki. Mint a nyers erő embereitől általában, távol állt tőle minden finnyásság, mégis, otthonának agyába feltóduló képe most mérhetetlen utálattal töltötte el. Miért is térjen vissza abba a koszos, bűzös szobába, a nyirkos, dohos falak, rozoga, mállott festésű bútorok közé, miért nézze a szutykos zsinóron lógó ernyőtlen, gyenge fényű villanyégőt, amely még most is magán viseli a tavalyi legyek nyomait, és feküdjön a szennyes, fülledt, nyekergő matracú ágyba? Miért pillantsa meg másnap ébredés után elsőnek a falon lévő térképszerű penészfoltokat? Megúnta ő ezt, megcsömörlött mindentől. Az egész házat utálja, a háziasszonyával együtt, aki fent lakik az utcai lakásban, folyton a virágoskertjét gondolja, a virágait félti, meg a macskáját dédelgeti, egy ronda kövér kandúrt. Egyszer elmenőben hallotta a megjegyzését, hogy ő így meg úgy rezeges, más-kor meg naplopónak nevezte. Csak jártassa a száját, egyszer még agyonüti a macskáját, és összetapossa a virágait. A másik lakót is utálja, Szincszakot, a borbélyt, ezt a kis mitugrász, fontoskodó alakot, aki azt hiszi, csakis ő tud valamit. Legjobban azonban a feleségét utálja, a lompos, szurtos ruháját, a bamba, vizenyős tekintetű, táskás szemét, hiányos, sárga fogait, ragadós, mosatlan haját. Ezekben a pillanatokban egyenesen képtelen volt felfogni, hogy is tudott ilyen nővel egy fedél alatt élni: mérhetetlen igazságtalanságnak érezte, hogy vele kell élnie. Pedig micsoda ember volt ő, micsoda női voltak! És hol nem járt, mit nem élt át! Most pedig itt van a havas árokparton, elhagyottan, kitaszítottan, tehetetlenül, egyedül...

Teljesen hatalmába kerítette az önmaga iránt érzett szánalom. Ez abból eredt, hogy mostani és valamikori sajátmaga közt vont párhuzamot. Sírni kezdett, csukló, bőfögő, részeg zokogással siratta magát, a könnyek végigfolytak borotvátlan arcán, a szél odafagyasztotta őket a bőréhez. Kivülről nézte magát, bukott tragikus hősnek tűnt fel a saját szemében, igazságtalanul megalázott, kicsúfolt, sárba tiport embernek, akit kidobtak, kitaszítottak a hideg éjszakába. Most nem érezte magát erősnek, egyáltalán nem, inkább gyengének, segítségre szorulónak. Babusgató szavak, simogató, meleg női kezek után vágott. — Ó, Dolores, ha láthatnál ezekben a percekben! És milyen jó, hogy nem lát-hatsz! — Kiiitta a maradék pálinkát az üvegből, és hátrahanyatlott a hóba.

Most a hátán feküdt, arcára, mellére, hasára sűrűn záporoztak a hópelyhek, egészen beborították már, időnként gépies mozdulattal lesöpörte arcáról a havat. Nem fázott már, érzékei nem közvetítették

többé agyának teljes intenzitással a külvilágot, még tudta, hol van, de helyzetének nem tulajdonított már különösebb fontosságot, még furcsának sem találta. Természetesnek tetszett neki, hogy itt van, és lassan belepi a hó, amely többé nem volt hideg, nem is látszott valódi hónak, inkább mérhetetlen mennyiségű puha fehér tollpíhének; mindez szinte megnyugtatólag hatott, mintha így volna jó, csakis így, és nem is történhetne másként. Valahogy megszabadult a küzdelem kényszerétől, attól a parancsoló szükségszerűségtől, hogy élete megmentéséért harcoljon. Tudata — ha ugyan még annak volt nevezhető — nem kényszerült többé arra, hogy egy meghatározott és halaszthatatlan feladattal foglalkozzon, hanem korlátaitól megszabadultan, akadálytalanul futkározhatott a múlt élményeivel benépesült tájakon:

... Volt egy kis osztrák lány, bécsi volt, ha jól emlékszik, apróka, könnyű, mint a pehely, az volt a helyes benne, hogy olyan csöpp volt, egészen elveszett alatta. Fehér bőre volt, annyira fehér, hogy mindig félt a napra menni, rögtön tele lett szeplővel. Kötéltáncosnő volt, könnyedén mozgott a kötélen, egyik kezében mindig tarka napernyőt tartott. Csendes lány volt, alig merete kinyitni a száját, folyton lesütötte a szemét, mintha szégyellné magát. Affektált persze. Tőle mindig félt egy kicsit, félt dörgő hangjától, haragjától, váratlanul fellobbanó dühétől. Mindig mulattatta a félenksége, szeretett néha haragot tettetni, váratlanul ráijeszteni. Csak unalmas volt, folyton azt szerette volna, ha dédelgetik. Hogy is hívták? Nem jut eszébe a neve. A legtöbbször nem jut eszébe a neve. Elza? Á, dehogya. Elza másik volt, igaz, hogy annak is fehér volt a bőre, de vörös haja volt, festett haja. Múlovarnő volt, és egyébként is magasabb. Magas és karcsú, le-föl ugrált a nyeregből, állva is lovagolt, fekve meg arccal hátrafelé. Izmos, formás combjai voltak, szép hosszú fehér combjai. Egy gazdag svéd ügyvéd lánya volt. Ő legalábbis így mesélte, családja állítólag kitagadta. Lehet, hogy volt is valami igaz ebben a mesében, mert Elzára időnként rájött a boldodóra. Ilyenkor ledobta magát az ágyra, a párnát harapta, és elátkozta az életét. Ilyenkor mindig kiment és magára hagyta, később konyakot hozott neki, ettől megvigasztalódott. Szegény Elza. Egy este törölni kellett a számát a műorból: felakasztotta magát. Különös, reggel még semmi nem látszott rajta, sőt egész délelőtt jókedvű volt. Mi baja lehetett, mindene megvolt! Furcsák ezek a nők, a fene érti őket. Pedig neki sok volt, értett hozzájuk. Értett hozzájuk, és mégsem értette őket. Érdekes, mi? Igaz, nem is igyekezett nagyon megérteni őket, nem szerette ő sohasem a nyavalygást meg a hosszú dumákat. Nem volt ilyesmire szüksége soha, jöttek anélkül is, egyik a másik után. Hehe, mennyi nője volt! Azoknak ott a kocsmában együttvéve sem volt annyi. És milyenek! Olyanokat azok még csak nem is láttak, nem is szagoltak ... Volt aztán egy kis zsidó nő, alighanem Csehszlovákiából származott. Talajtornász volt, olyan, mintha gumiból volna, mintha nem lett volna hátgerince vagy egyáltalán csontjai. Úgy összekeverte magát, hogy az ember nem tudta, melyik része hová tartozik. Ha székre állítottak egy poharat, álltából hátrahajolt, megfogta a fogával, és úgy itta ki. Ha fellépett, mindig csillogó, fényes trikót viselt. Folyton nevetett, állandóan röttyörészett, mintha csiklandoznák, akár volt rá oka, akár nem. Csak a

számai alatt volt komoly. Rómában ismerkedett meg vele, egy ideig egy cirkusznál dolgoztak. Jobb lapockáján egy kis szívalakú barna anyajegy volt. Ezt most egészen tisztán látta maga előtt, még arra is emlékezett, milyen volt, amikor az ujjáival megtapogatta: egészen kicsit kidomborodott, alig észrevehetően emelkedett a bőrfelület fölé. A férje zsonglór volt, karikákat forgatott a kezén, lábán, nyakán, labdázott három labdával is egyszerre, meg hasonló dolgokat művelt. Miatta két hónapot ült: kirobbant az ügy a feleségével, és a bolond, felelősségre akarta vonni. Ilyen tökfejút! Hát nem látta, hogy fasírozott húst csinálhatna belőle? Nem ütötte meg nagyon, igazán nem, csak egész kicsit sózott oda neki, éppen csak hogy észre térítse; mégis rövidebb időre kórházi ápolásra szorult. A feleségének később megbocsátott. Mulatságos pali volt, azt hitte, kivételes, rendkívüli eset volt, ami történt. Egy csöppet sem ismerte a feleségét. Hehe, hogy az miket mesélt magáról! Kár, hogy a felét elrohögte, és nem lehetett rendesen megérteni. Különben is nehezen értették egymás szavát, németül nyögdecselve, azért mégis egyszerűen mulattak. Volt egy kis hawaii táncosnő is egy időben. Kicsit molett volt, ha fellepett, mindig fehér margarétát viselt a hajában, folyton a farát riszálta, akkor is, ha nem táncolt; megszokta, ebből élt... Sok volt, ki tudja hány, egy részüket egészen elfelejtette már, ha akarná sem jutnának eszébe...

... Egyedül Dolorest nem felejtí el. Teljesen maga elé tudja idézni, mintha látná, különösen, ha iszik. Főleg akkor. Sőt ilyenkor néha akaratlanul is megjelenik neki. Valahogy előlép a múltból, testet ölt, mintha kísértet lenne. Azért is iszik, hogy lássa, hallja a hangját. Ó, Dolores! Micsoda nő volt! Spanyol nő. Légtornász volt, trapézművész. Tulajdonképpen nem is hívták Doloresnak, csak a plakáton, az igazi neve Mária volt, de hát Mária akármilyen nemzetiségű lehet, és ha már spanyol valaki... Különben ő a magánéletben is mindig csak Doloresnak szólította, a lány is ezt a nevet szerette jobban. Micsoda nő volt! Sima barna bőrű, kemény húsú. Isteni nő! Pontosan emlékszik mindenére, az arcára is. Igen, az arcára: nagy, fekete szeme volt, kissé túl sűrű szemöldöke, enyhén duzzadt ajka, szép fehér fogai. A többiek arcára nem emlékszik, úgyszólván egyáltalán nem. Tudja, milyen volt a nyakuk, a hátuk, a mellük, a combjuk, de az arcukra alig emlékszik. Talán nem is volt arcuk. Csak Doloresnek volt. Bizonyára azért, mert szerette. Még csak nem is szégyellte, hogy szereti, még mások előtt sem. A többit nem szerette, azok őt szerették. Hogy miért szerette annyira, nem tudja. Talán mert lelke volt? Lelke. Nem érti egészen, mit jelent ez, de így volt. Lelke volt. Csak Doloresnek volt. Hogy tudott repülni egyik trapézzal a másikkal, hogy tudott repülni! A lelke vitte. Az adott szárnyakat neki. Különös lelke volt, néha nem tudta megérteni. A munkáját szerette mindennél jobban. Még nála is jobban. Egyébként ma sem tudja, hogy Dolores valóban szerette-e. Csak azt tudja, hogy folyton *drága medvé*nek becézte. Ez néha kedvesen, néha fölényesen hangzott. Semmi esetre sem szeretete ügy, mint a munkáját. Minden gondja az volt. Ünnepekt, nagy trapézművész volt, mégsem volt soha meglehetősen magával, néha viharzó tapsorkán után sírógörcsöt kapott valami jelentéktelen mozdulat miatt, ami szerinte esetlen volt, pedig azt más

sohasem vette észre. Bizonyára nem is volt semmi észrevenni való, csak képzelődött. Ő sohasem tudta ezt megérteni, ilyenkor csak simogatta, becézgette, olyan gyengéden, mint addig még soha senkit, és hagyta, hogy kisírja magát a vállán. Mindig valami új mutatványon túrta a fejét, sokszor képes volt értékes szerződéseket elszalasztani, hogy valami új számot tanulhasson be. Folyton valami újat, eddig még nem látottat akart. A taps nem tudta meggyőzni, hogy jó volt. Egyszer az mondta: „Értsd meg, én tulajdonképpen önmagamnak játszom, magamnak lépek fel. Az a fontos, hogy *én* legyek megelégedve magammal. A siker meg a pénz másodrendű. Ezt különben te úgysem érted.” Ezt ő valóban nem érti, nem tudja, mit jelenthet. Igaz, ő is örült, ha elért valamit, de ő azt szerette, ha csodálták, és az elragadtatástól tátva felejtették a szájukat. Szerette, ha megbámulják az izmait, az erejét, és hűledezve, nem tudják felfogni, hogy is lehet képes valaki ilyesmire. Ő ezt szerette: a figyelem központjában lenni. Hiába azonban sohasem erőltette volna meg magát. De hogy mit jelentsen az „önmagának játszani”, azt sohasem tudta felfogni. Egyszer meg is kérte Dolores, magyarázza meg neki, de ő csak nevetett, vállat vont, és annyit mondott: „Ez túl magas neked, öregem, tulságosan a földön jársz hozzá.” Ilyen furcsa válaszokat tudott adni, csak úgy félvállról. Másoktól nem is túrt volna el ilyesmit, de Doloresnak sok mindent meg tudott bocsátani, olyasmit is, amit másnak esze ágában sem lett volna elnézni. Azt is, hogy időnként megcsalja. A két év folyamán, amíg együtt élt vele, ez többször is megtörtént. Egyszer egy olasz szemfényvesztővel csalta meg, és utána nyíltan, bátran a szemébe mondta, semmi jelét sem mutatta a félelemnek; ezt rajta kívül egyetlen nő sem merte volna vele megtenni, és ő még csak nem is foglalkozott komolyan a gondolattal, hogy megüsse. Szinte nem is érti, miért, de ez valahogy képtelenségnek tűnt fel a szemében. Csak mély szomorúságot érzett, megvert kutyának érezte magát, megalázottnak, de ebben a megaláztatásban is volt valami érthetetlen furcsa gyönyör, amit csakis Doloresszel lehetett átélni. Vele nem lehetett úgy bánni, mint a többiekkel, vele szemben nem lehetett kegyetlen parancsoló zsarnok. Neki lelke volt, ő mindenben más volt. Róla nem is lehet úgy beszélni, mint ahogy a többiről szokott a kocsmában. Azokról sokat beszélt, mindent elmondott róluk, még azt is, milyenek voltak az ágyban. Doloresról nem lehetett így beszélni, még csak a nevét sem említette soha előttük, pedig az összesek közül a legtöbbit rá gondolt, csakis rá akart gondolni, a többi csak úgy véletlenül jutott eszébe. Ilyen furcsa, érthetetlen nő volt Dolores. De ő éppen ezt szerette benne. Ez volt a lelke. A lelke, amely repülni akart...

Mindig nagyon féltette, ha fenn volt a trapézon. A többieket sohasem féltette, egyiket sem. Tudta, ha végük, hát végük, majd jön helyükbe más. De ha Doloresnak vége, akkor őt senki sem pótolja. És vége is lett. A lelke ölte meg.

Dolores ötlete volt, hogy együtt lépjenek fel. Általában minden az ő ötlete volt, amit csináltak, minden. Arra, hogy neki magának valaha valami ötlete lett volna, nem emlékszik. Dolores eszelte ki a nagy mutatványt. Egy hosszú rudat csináltatott, amelynek végére keresztben egy kisebb rúd volt erősítve, azon pedig egy trapéz lógott. Ezen torná-

szott. Az egész tákolmányt neki kellett tartania. A lány időnként átvette magát a másik trapézra, amely a mennyezetről lógott le. A mutatvány legveszélyesebb része az volt, amikor a lány visszaugrott, ilyenkor minden az ő vasizmaira épült. A rúdnak nem volt szabad megrezdülnie a kezében, mikor Dolores súlya hirtelen ránehezedik. Gyűlölte ezt a mutatványt, mindig alig várta, hogy vége legyen, utána mindig szakadt róla az izzadság. Nem az erőlködéstől, hanem az izgalomtól. Soha addig nem érezte, hogy idegei vannak. Folyton kérte, hagyják már abba, vegyék le a műsorról, de Doloresszel nem lehetett beszélni. Rögeszméjévé vált ez a mutatvány. Néha úgy érezte, a lánynak csak azért van rá szüksége, mert rajta kívül senki mással nem tudja megszínálni. Csak nevetett rajta: „Ne félj! Ez a mi nagy számunk, drága medvéim. Én bízom benned. Nem érzed, milyen nagyszerű ez?” Ő nem érezte, csak félt, nagyon félt. Aztán bekövetkezett, amitől rettegett. A lány keze nem érte el a trapézt, csak ujjá hegyével érintette, aztán tovább repült. Nem emlékszik, elmozdult-e akkor, megrezdült-e kezében a rúd, vagy esetleg kicsit távolabb állt-e a kellesténél. Csak a sikolyára emlékszik. Néhány napig még élt a kórházban, de nem tért magához. Fején valami vas szorító volt. Koponyaalapi törést szenvedett. Így mondta az orvos.

Ezután mind többet ivott, mindig kisebb cirkuszokhoz szerződött. Akkoriban történt, hogy lábára ejtette a súlyt. És csúszott, mindig lejjebb és lejjebb.

A sötét, havas utca végleg eltűnt, s bár ő továbbra is fekvő helyzetben maradt, a táj állandóan változott körülötte. Először magas házak vették körül, rengeteg fényes ablakszem világított, úgy tetszett neki, egy nagyvárosban fekszik az úttesten, körülötte autók száguldoztak, reflektoruk fénye minduntalan a szemébe világított, minden percben úgy rémlett, eltapossák, a gumiabroncsok surrogva húztak el a füle mellett, de az utolsó pillanatban, ha csak haszálynira is, mindig elkerülték, végül egy autó mégis keresztülgázolt rajta, utána a többi is követte példáját; egymás után mentek át rajta, anélkül, hogy neki valami baja történt volna. Ezen különben egyáltalán nem csodálkozott, ilyesmi máskor is történt vele; egyik legnagyobb mutatványa volt, amikor a cirkusz porondján feküdt, és hagyta, hogy egy kis könnyű autó keresztülmenjen a testén; megfeszített acélizmai minden roncsolástól megóvták. Azután eltűnt a város, helyette valami bárban vagy éjjeli mulatóban találta magát, itt egy csoport mezítelen nő táncolt, feje egynek sem volt, egyikük jobb lapockáján kis szívalakú anyajegyvet látott; később az egész mulató kicsire zsugorodott össze, úgyhogy az egész elfért egy söröskancsóban, amely tele volt sörrel, az apró fej nélküli alakok a sörben uszkáltak. Megragadta, és egy hajtásra kiitta az egészet. Ekkor már trópusi táj vette körül, szélben lengedező levelű pálmákkal, liánokkal gazdagon benőtt fákkal, különös, soha nem látott tarka tollú madarak röppentek ágról ágra, majmokat is látott a fákon ugrálni, úgy tornásztak, mint a légtornászok. Érezte, Doloresnek is itt kell lennie valahol; nyomban utána meg is pillantott egy karcsú, légies alakot, csillogó trikóban, lobogó fekete hajjal fára szökkenni, de mindig szem elől tévesztette, hol eltűnt, hol újra megjelent, az arcát azonban sehogy

sem tudta meglátni, végül már feléje kiáltott erős hangján, kétségbeesetten; ekkor végre feléje fordította arcát, de az csúf, vigyorgó majomarc volt, szemtelen fintorokat vágott, érthetetlen majomnyelven csúfolódó szavakat kiáltott feléje, míg végül a „felesége” düledt szemű, bambán bámuló arca lett belőle. Hirtelen az olasz szemfényvesztő magas, szikár, kopaszodó, szúrós tekintetű alakja jelent meg, frakkot viselt, mint általában mindig, amikor fellépett, varázspálcájának egyetlen suhintásával eltüntette az egész tájat, pálmástól, erdőstől, mindentől, majd egy zsebkendőt vett elő, egyik sarkára csomót kötött, bábót csinált belőle, amely azonban megelevenedett, fokozatosan valószínűs élő kislányalakká vált, a húga volt, nyolcéves korában. Különös. Hosszú éveken át nem gondolt a húgára, szinte teljesen elfeledkezett arról, hogy valaha is létezett, de most ott állt előtte, a szülei házának udvarán, a kerek kút mellett, szájában szalmaszál volt, szappanbuborékokat fúj. Mindig nagyon szeretett buborékokat fújni, legkedvesebb szórakozása volt. Egymás után szálltak fel a szebbnél szebb buborékok, az egyik különösen nagy volt, s röptében még növekedett, egyre nagyobb lett, egyre nagyobb, tarka szivárványszíneiből lassan egy kép bontakozott ki, a cirkuszporond képe, aztán már ő maga is a porondon feküdt, a fűrészpör majdnem egészen belepte. A porondon éppen a fókák száma ment, két kövér, fényes, barna testű fóka labdázott itt, óriási tarka gumilabdát ütögettek az orrukkal, szépen adogatva egymásnak, ügyelve, hogy le ne essen, de aztán mégis leejtették, a labda gurulni kezdett feléje. Amint közeledett, észrevette, hogy már nem is labda, hanem egy bukfencező emberi alak, amely később felállt, és úgy futott feléje. Apró, csupafej, karikalábú kis alak volt, bő fekete kabátot, csokornyakkendőt és keménykalapot viselt. Dudu volt, a törpe bohóc. Amikor a közelébe ért, megállt előtte. Csak nézett rá, de egy szót sem szólt.

Furcsa alak volt ez a Dudu mindig — emlékezett. — Az életben is bohóc volt, ebben különbözött társaitól, akik legtöbbször fásultak és unottak lettek, amikor kiléptek a porondról. Dudu ellenben folyton komédiázott, gúnyt űzött a saját törpeségéből. Volt egy különös szenvedélye: a színes krétákkal, amelyekkel festeni szokta magát, üres óráiban furcsa rajzokat készített, minden szabad percét erre fordította. Kék fákat, sárga eget, vörös vizet, meg néha különös torzképeket festett. Az egyedüli dolog volt, amit komolyan vett, és másoktól is megkövetelte, hogy komolyan vegyék. A rajzokat féltve őrizte, sokszor pedig arról beszélt, hogy abbahagyja a bohóckodást, és festő lesz. Egyszer pedig végképp érthetetlenül viselkedett, ez a jelenet sokszor eszébe jut. Hárman voltak együtt az öltözőben, Dudu, Dolores és ő. Dolores és ő beszélgettek, Dudu csak hallgatott és nézett, nagy kerek szemét meresztette a lányra, falta a tekintetével. Ezt ő nagyon mulatságosnak találta, és egy barackot nyomott a bohóc feire. — Kiesik a szemed, bikfic — mondta nevetve. Nem érti, mi történt akkor Duduval. Mintha megbolondult volna. Nekiesett és ütni kezdte, apró öklei zánorként szórták az ütések a gyomrára, mellére. Ő szinte meg sem érezte őket, ha izmait megfeszítette, ez olyan volt, mint valami védőpáncél. Meg sem kísérelte, hogy lerázza magáról a kis alakot, nevetve állta az ütések. A törpén dühroham vett erőt, egyre jobban nekivadult, végül

már rúgott és harapott, szája habzott. Mikor aztán két hatalmas kezével könnyedén lefogta, teste egyszerre elernyed, arca elkékült, úgy kellett felocsolni. Nem érti, mi a fene lehetett akkor vele. Most itt áll előtte és néz rá.

— Mondd, mi volt akkor veled? — fordult hozzá hirtelen.

A törpe gúnyosan felkacagott. Jobbra-balra hajladozott a nevetéstől.

— Hát még ezt sem érted? — kérdezte fuldokolva. — Mondd, mit értesz te akkor? Semmit sem értesz. Azt sem érted, mi az, ha valaki önmagának játszik, ha valakinek lelke van. Ugye, ezt sem érted?

— Ezt sem értem.

Dudu fitymálóan elhúzta száját, arca fölényesen megvető kifejezést öltött.

— Persze, hogy nem érted. Hogyan is érthetnél te ilyesmit. Ehhez neked is lelked kellene hogy legyen, de neked csak marhaerős izmaid voltak. *A fejed pedig másra sem volt jó, mint hogy követ törjenek rajta.*

Eszébe sem jutott megsértődni a bohóc pökhendi viselkedésétől. Még csak nem is csodálkozott rajta. Egyáltalán nem találta különösnek, hogy nem haragszik, pedig máskor sohasem túrt volna el ilyesmit. A törpe most valami különös fényben megvilágítva állt előtte, úgy látszott, mintha a lába el akarna válni a földtől.

— Mondd, Dudu — kérdezte tőle —, neked volt lelked?

A bohóc önérzetesen kihúzta magát, öklével a mellére csapott. Felépései során gyakran vette fel ezt a pózt, s ez mindig hihetetlenül komikusnak hatott, de itt most egyáltalán nem készítette nevetésre.

— Nekem volt — felelte büszkén. — Bár te úgysem tudod, mit jelent ez.

Az erőművész úgy érezte, valami végtelen szomorúság vesz rajta erőt.

— Te tudod, Dudu? — kérdezte.

— Persze, hogy tudom.

— Akkor magyarázd meg.

A törpe arcának megvető kifejezésébe most láthatólag gyűlölet is vegyült, mint aki élvezi fölényét, s mint valami győztes öklölvívó, örömet talál abban, hogy ellenfele tehetetlenül fekszik előtte.

— Semmit sem magyarázok! — mondta kegyetlenül elutasító hangon. — Magadtól kellett volna rájönnöd. Ha eddig nem jöttél rá, *most* már igazán fölösleges. — Néhány gúnyos torz füntort vágott, azután kissé megszelídülve hozzátette: — Inkább pihenj. Nyugodj békével.

Fejéről levette a keménykalapot, és az erőművész arcára borította. Sötét lett. Csend lett. Semmi lett.

A hó most aprón, porcukorszerűen, nagyon sűrűn hullott, a megszámlálhatatlan parányi jégkristály valami sziszegő-zizegő-susogó hangot hallatott. A fák, csupasz, sötétbe markoló ágai nyöszörögtek a szélben.